

JUSTITIARIUS I HØYESTERETT

Justis- og beredskapsdepartementet
Postboks 8005 Dep
0030 OSLO

Jnr.
Oslo, 20. mars 2017

Høring – strengere straffer for flere lovbrudd og endringer i utmålingen av oppreisningserstatning

Jeg viser til Justis- og beredskapsdepartementets høringsbrev av 19. desember 2016.

Forslaget følger blant annet opp Regjeringens politisk ønske – nedfelt i Sundvolden-plattformen – om å skjerpe straffen når en lovbryster har begått flere lovbrudd. Høyesterett tar ikke her stilling til om og eventuelt i hvilken utstrekning skjerpet straff ved flere lovbrudd er hensiktsmessig. Det ligger ikke i dette at Høyesterett har opplevd noe behov for slike endringer. Vi har for øvrig merket oss at høringsnotatet ikke redegjør for hvilken virkning en eventuell straffskjerpelse forventes å ha.

Høyesterett finner grunn til å trekke frem noen hensyn og motforestillinger knyttet til de virkemidler som er foreslått tatt i bruk for å skjerpe straffene når en lovbryster har begått flere lovbrudd – hevede strafferammer og straffutmålingssignaler i forarbeidene.

Dagens strafferammer er vide og hever allerede i dag strafferammene der lovbrysteren har begått flere lovbrudd. Høringsnotatet peker i liten grad på konkrete lovbestemmelser hvor dagens strafferammer ikke vil gi tilstrekkelig rom for ønsket straffskjerpelse. Dette reiser spørsmål om i hvilken utstrekning skjerpede strafferammer er et nødvendig virkemiddel.

I hvilken utstrekning domstolene skal ha adgang til å fastsette straffen i det enkelte tilfelle ut fra sakens omstendigheter og bruk av skjønn, er opp til de lovgivende myndigheter. Men i norsk straffutmålingstradisjon har det gjennom lang tid vært enighet om at det er hensiktsmessig å gi domstolene vid skjønnsmyndighet innenfor strafferammene. Retten kan da i hvert enkelt tilfelle utmåle straffen ut fra en bred vurdering av alle relevante

straffutmålingsmomenter. Her kan blant annet forhold som kriminalitetsutviklingen, handlingens karakter og alvor, behovet for vern av fornærmede generelt mot denne type lovbrudd og spesielt i det aktuelle tilfellet, komme inn med ulik tyngde. Den nærmere bedømmelsen av tiltaltes personlige forhold – herunder om han har begått flere straffbare forhold og under hvilke omstendigheter – er også momenter som det hittil har vært ansett hensiktsmessig å la domstolene ta skjønnsmessig stilling til innenfor relativt vide rammer. Forslaget vil, slik det er utformet og grunnlagt i høringsnotatet, ikke bare heve det generelle straffenivået uavhengig av lovbruddkategori, men vil også innebære en markant endring av domstolenes skjønnsgang i et stort antall saker.

Stortinget har ved flere anledninger de senere år gitt klare signaler om at straffenivået for enkelte typer lovbrudd skal skjerpes, og uttalt seg om hva som er riktig straff for normalovertredelser av ulike straffebud. Domstolene har lojalt fulgt opp dette, og samtidig forsøkt å finne frem til passende straff i den enkelte sak i lys av øvrige relevante straffutmålingsmomenter. Uten å gå i detalj, må det kunne konstateres at angivelsene av normalstraffenivå i lovforarbeidene ikke bare har økt straffenivået generelt slik hensikten var, men også gjort en fleksibel og mer konkret forankret straffutmåling vanskelig. Hittil har imidlertid denne fremgangsmåten vært brukt på nærmere angitte kriminalitetsområder – vold, seksuallovbrudd og utlendingssaker – hvor handlingene ofte har markerte felles trekk som i noen grad reduserer ulempene knyttet til "standardisering" av straffutmålingen.

Det forslaget som nå fremsettes, innebærer derimot at det legges føringer for normalstraffenivået uavhengig av lovbruddets karakter. Det eneste fellestrekk er at lovbrøyteren har begått flere straffbare forhold. Dette vil gjelde et stort antall saker som innbyrdes er svært ulike. I høringsnotatet ser det ikke ut til å være gjort noe forsøk på å beregne hvor mange saker det er tale om i praksis. Erfaringen fra praktisk arbeid med straffesaker tilsier at det vil dreie seg om svært mange saker.

Departementet understreker flere steder i notatet at forslagene ikke er ment å frata domstolene ansvaret for å fastsette den straff som i det enkelte tilfelle anses riktig ut fra tilgjengelige og relevante straffutmålingsmomenter. Erfaringen fra tidligere lovendringer er imidlertid at dette trer i bakgrunnen i det praktiske rettsliv. Den detaljerte gjennomgåelsen av saker med angivelse av hva som vil være riktig nivå etter lovendringen, vil i praksis lett føre til at straffutmålingen i et stort antall saker konsentreres om hvilke av "forarbeidssakene" det aktuelle tilfelle ligner mest. Når domsgjennomgåelsen i tillegg bygger på at "straffutmålingen i større grad legger til grunn et proporsjonalitetsprinsipp", jf. også utkastet til § 79 bokstav a) nr. 1, blir bindingen enda sterkere.

På de områder hvor det allerede foreligger normalstraffenivåer og andre straffeutmålingssignaler fra lovgiveren, vil det der lovbrøyteren har begått flere lovbrudd, etter forslaget være et dobbelt sett av føringer. Det øker bindingene ytterligere.

Etter Høyesteretts syn bør det i en eventuell kommende proposisjon gis større rom for skjønn ved straffutmålingen enn det legges opp til i høringsnotatet. Det vil være i samsvar med vår

med vår lange straffutmålingstradisjon og motvirke at det i enkeltsaker må utmåles en straff som ikke står i forhold til grovheten av de begåtte handlingene.

Avslutningsvis nevnes at dersom forslaget gjennomføres, må det påregnes at domstolenes straffutmåling vil føre til en betydelig økning i det totale antallet fengselsdøgn. Basert på domsgjennomgåelsen i høringsnotatet er det realistisk å regne med en strafføkning på fra ca. en fjerdedel til over en tredjedel i de mange sakene hvor lovbryteren tidligere har begått ett eller flere straffbare forhold. Om lange soningskøer skal unngås, synes det å være nødvendig å øke fengselskapasiteten vesentlig.

Toril M. Øie